

HOTĂRÎREA CURȚII CONSTITUȚIONALE
despre aprobarea raportului privind exercitarea jurisdicției
constituționale în 1999

Nr.5 din 27.01.2000

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.14-16/8 din 10.02.2000

* * *

În numele Republicii Moldova
Curtea Constituțională în componența:
Pavel BARBALAT - președinte
Nicolae CHISEEV - judecător
Mihai COTOROBAI - judecător
Constantin LOZOVANU - judecător
Gheorghe SUSARENCO - judecător
Ion VASILATI - judecător

cu participarea judecătorilor-asistenți Ion Anton, Ion Bot, Elena Safaleru, Parascovia Copacinschi, Ilie Șevciuc, grefierii Aliona Balaban, în conformitate cu prevederile art. 10 din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 80 din Codul jurisdicției constituționale, a examinat în ședință plenară deschisă raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale în 1999 și

HOTĂRĂȘTE:

1. Aprobă raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale în 1999.
2. Se expediază raportul Parlamentului Republicii Moldova, Președintelui Republicii Moldova și Consiliului Superior al Magistraturii.
3. Prezenta Hotărîre este definitivă, împreună cu raportul se publică în "Monitorul Oficial al Republicii Moldova".

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Pavel BARBALAT

Chișinău, 27 ianuarie 2000.
Nr. 5.

R A P O R T
privind exercitarea jurisdicției constituționale în 1999

În conformitate cu art.10 din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art.80 din Codul jurisdicției constituționale, se prezintă raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale în 1999.

În 1999 la Curtea Constituțională au parvenit 139 de sesizări, față de 71 în 1998. Au fost solicitate 7 avize asupra inițiativei de revizuire a Constituției, interpretarea Constituției (25 de sesizări), controlul constituționalității a 56 de legi și 17 regulamente și hotărîri, adoptate de Parlament, a 4 decrete ale Președintelui Republicii Moldova, a 36 de hotărîri și a unei dispoziții emanînd de la Guvern.

De la Președintele Republicii Moldova au sosit 6 sesizări, de la Guvern - 6, de la ministrul justiției - 2, de la Curtea Supremă de Justiție - 2, de la Procurorul General - 7, de la deputații în Parlament - 98, de la avocații parlamentari- 11 și de la Adunarea Populară a Găgăuziei (Gagauz-Yeri) - o sesizare, 4 adresări ale Comisiei Electorale

Centrale cu privire la validarea mandatelor de deputați în Parlament a candidaților supleanți și o adresare privind confirmarea rezultatelor referendumului republican consultativ din 23 mai 1999, o inițiativă a unui grup de cetățeni privind revizuirea Constituției.

Au fost soluționate 68 de sesizări, s-au pronunțat 72 hotărâri (inclusiv 4 hotărâri în probleme ce țin de competența funcțională a Curții), 57 decizii și au fost emise 6 avize asupra inițiativelor de revizuire a Constituției. Prin 7 hotărâri au fost interpretate unele dispoziții ale Constituției. Au fost recunoscute neconstituționale, integral sau parțial, 21 legi, 8 hotărâri și regulamente ale Parlamentului, 24 hotărâri ale Guvernului - în total - 53 de acte. Curtea a confirmat rezultatele referendumului republican consultativ din 23 mai 1999. Pe parcursul anului a declarat aleși în calitate de deputați în Parlament, cu validarea mandatului, 4 candidați supleanți.

Curtea și-a revizuit o hotărâre, a adoptat 14 decizii de sistare a procesului privind controlul constituționalității unor acte normative. Nu au fost acceptate pentru examinare în fond 42 sesizări.

I. CONTROLUL CONSTITUȚIONALITĂȚII LEGILOR, REGULAMENTELOR ȘI HOTĂRÎRILOR PARLAMENTULUI (art.135 alin. (1) lit.a) din Constituție)

După cum s-a menționat deja, pe parcursul anului ce s-a scurs Curtea a declarat neconstituționale, integral sau parțial, 29 legi, regulamente și hotărâri ale Parlamentului.

Urmează să fie menționate hotărârile Curții privind apărarea principiilor constituționale, ce garantează și protejează drepturile omului.

În acest cadru pe prim plan se înscrie Hotărârea Curții nr.19 din 29 aprilie 1999 "Privind controlul constituționalității prevederilor art.2 alin.(2) și art.52 din Legea bugetului pe anul 1999 nr.216-XIV din 12 decembrie 1998". Prin art.52 din această Lege a fost suspendată pe anul 1999, integral sau parțial, acțiunea unui șir de legi și hotărâri ale Parlamentului (enumerare în anexa nr.23 la Legea menționată), adoptate în diferiți ani și care se referă la drepturile sociale și economice ale cetățenilor. Acestea sînt legile și hotărârile cu privire la poliție, cu privire la trupele de carabinieri (trupele interne) ale Ministerului Afacerilor Interne, privind protecția socială a invalizilor, privind protecția socială a cetățenilor, care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl, cu privire la protecția socială și juridică a militarilor și membrilor familiilor lor, a cetățenilor, care trec pregătirea militară, privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, despre statutul deputatului în Parlament, serviciului public, cu privire la statutul judecătorului, învățămîntului, cu privire la sistemul penitenciar, privind indexarea depunerilor populației în instituțiile Băncii de Economii a Moldovei și altele. În total a fost suspendată acțiunea a 16 legi și a 2 hotărâri ale Parlamentului. Temei pentru examinarea dosarului au servit sesizările deputatului în Parlament Victor Cecan, ministrului justiției Ion Păduraru și avocatului parlamentar Alexei Potîngă.

Curtea a concluzionat că Parlamentul nu este în drept prin prevederile unui articol al unei legi noi să suspende acțiunea unei serii de acte normative în vigoare și cu atît mai mult nu este în drept să suspende acțiunea lor printr-un articol din Legea bugetului. Problema privind acțiunea unei legi în timp și corelarea ei cu alte acte normative, adoptate anterior, urmează să fie soluționată numai pe calea adoptării legii respective.

Curtea a mai menționat că elaborarea politicii economice și sociale a statului și realizarea ei este prerogativa autorităților legislativă și executivă. Legiuitorul este în drept să opteze pentru diverse soluții în vederea realizării scopurilor propuse, inclusiv în vederea elaborării și concretizării conținutului drepturilor sociale și economice. La elaborarea unor asemenea soluții legiuitorul este obligat să ia în calcul și să realizeze principiile și normele constituționale stabilite. Evident, Curtea a recunoscut neconstituționale prevederile art.52 și anexa nr.23 din Legea bugetului pe anul 1999 nr.216-XIV din 12 decembrie 1998.

În același cadru - apărarea principiilor constituționale, ce garantează și protejează drepturile omului, - se înscrie și Hotărîrea Curții nr.27 din 18 mai 1999 "Pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr.156-XIV din 14 octombrie 1998 "Privind pensiile de asigurări sociale de stat".

Potrivit articolelor 17 și 23 din Legea menționată, pensionarului și beneficiarului de pensie de invaliditate, care realizează venituri supuse asigurării sociale de stat, li se suspendă suma de pensie care depășește dublul pensiei minime pentru limita de vîrstă. Art.50 alin.(4) din aceeași Lege stipulează că angajaților din aviația civilă, care beneficiază de pensie și realizează venituri pasibile de asigurări sociale, plata pentru ei se va efectua în condițiile art.17 din Lege. Sesizarea a fost depusă de avocatul parlamentar Alexei Potîngă.

La examinarea acestei sesizări Curtea a ținut cont de realitatea ce s-a creat în Republica Moldova referitor la garantarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor, pornind de la premisa că dificultățile în asigurarea socială a cetățenilor nu decurg din voința sau acțiunile lor.

Totodată, Curtea a menționat că reglementarea juridică a cuantumului pensiei pentru categoria de cetățeni indicată în articolele 17, 23 și 50 alin.(4) de Lege, prin instituirea unor diferențieri nejustificate între pensionari, a condus la încălcarea dreptului egal la asistență socială (art.47 alin.(2) din Constituție). Astfel, pensionarilor cărora li s-a stabilit pensie pentru limita de vîrstă și pensie de invaliditate în cuantumuri diferite, dar care realizează venituri pasibile de asigurări sociale de stat, pensia lunară urma să li se plătească în mărime egală (care, însă, să nu depășească dublul pensiei minime pentru limita de vîrstă). Această îngrădire a drepturilor unei categorii de pensionari anihilează însăși destinația și sensul pensiei, limitează dreptul pensionarilor de a-și câștiga prin propria muncă mijloace de subzistență.

Pentru considerentele expuse, dispozițiile art.17, 23 și 50 alin.(4) din Legea nr.156-XIV din 14 octombrie 1998 "Privind pensiile de asigurări sociale de stat" au fost declarate neconstituționale.

Apreciind drept neconstituționale prevederile Legii nr.219-XIV din 16 decembrie 1998 "Despre Proiectul individual de reorganizare și privatizare a Întreprinderii de Stat "Moldtelecom", Curtea a reliefat că Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate, și nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.

Legea ordinară nr.219-XIV a fost adoptată întru executarea Legii nr.1217-XIII din 25 iunie 1997 "Cu privire la programul de privatizare pentru anii 1997-1998", iar aceasta din urmă a fost elaborată în temeiul Legii nr.459-XII din 22 ianuarie 1991 "Cu privire la proprietate", Legii nr.627-XII din 4 iulie 1991 "Cu privire la privatizare" și al altor acte legislative.

Examinînd dosarul, Curtea a menționat că, potrivit art.4 din Legea nr.627-XII și art.12 din Legea nr.1217-XIII, pot procura bunuri ale

statului și pot participa la procesul de privatizare în condițiile legii cetățeni ai Republicii Moldova, persoane juridice din Republica Moldova și asociațiile lor, cu excepția întreprinderilor de stat, persoane juridice și fizice străine, precum și apatrizii. Din cele enunțate rezultă că legile menționate acordă subiecților drepturi egale la procurarea bunurilor statului. Or, Legea ordinară nr.219-XIV ignoră această prevedere, stipulând că pentru participare la concurs vor fi invitate doar companii cu renume mondial în domeniul telecomunicațiilor.

Curtea a constatat neconstituționalitatea prevederilor din Legea nr.219-XIV, care stipulează că persoanele fizice și juridice din Republica Moldova vor putea beneficia de dreptul de a cumpăra în modul stabilit de Guvern, în condiții de concurs comercial sau prin oferte publice, numai pachetul suplimentar de acțiuni ale statului și numai la expirarea unui an de la data înregistrării de stat a întreprinderii mixte cu capital străin, fondată pe baza SA "Moldtelecom"; partenerul strategic va achita, în termen de 10 zile din data semnării contractului, cel puțin 25 la sută din prețul de vânzare al acțiunilor, iar partea restantă - în termen de două luni din ziua înscrierii lui în registrul acționarilor societății ca proprietar al acțiunilor cumpărate. Această condiție din Legea ordinară nr.219-XIV intră în contradicție cu clauza cuprinsă în art.17 alin.(5) din Legea organică nr.1217-XIII, potrivit căreia persoanele fizice și juridice străine, apatrizii achită costul obiectelor privatizate la o plată unică. Au fost constatate și alte necorespunderi ale Legii ordinare nr.219-XIV dispozițiilor legilor organice nr.627-XII și nr.1217-XIII, care stabilesc principiile generale ale privatizării, modul de organizare a procesului de privatizare a patrimoniului public etc.

Curtea a subliniat că legile ordinare, reglementările cărora izvorăsc din legile ierarhic superioare, trebuie să corespundă cu acestea, după cum prevede principiul ierarhiei constituționale a actelor legislative, stabilit de art.72 din Constituție. Or, Legea ordinară nr.219-XIV, care reglementează reorganizarea și privatizarea întreprinderii de Stat "Moldtelecom", contrazice acest principiu (Hotărârea Curții nr.42 din 27 iulie 1999).

Au fost declarate neconstituționale unele prevederi din Legea nr.64-XII din 31 mai 1990 "Cu privire la Guvern" în redacția Legii nr.83-XIV din 8 iulie 1998 "Pentru modificarea Legii cu privire la Guvern" (Hotărârea Curții nr.4 din 4 februarie 1999); din Legea nr.93-XIV din 15 iulie 1998 "Cu privire la patenta de întreprinzător" (Hotărârea Curții nr.7 din 11 februarie 1999); din Legea nr.548-XIII din 21 iulie 1995 "Cu privire la Banca Națională a Moldovei" (Hotărârea Curții nr.9 din 18 februarie 1999); din Legea nr.32-XIV din 28 mai 1998 "Pentru modificarea Legii cu privire la Guvern" (Hotărârea Curții nr.11 din 11 martie 1999); din Codul fiscal nr.1163-XIII din 24 aprilie 1997 (Hotărârea Curții nr.12 din 11 martie 1999); din Legea nr.344-XIII din 23 decembrie 1994 "Privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri)" (Hotărârea Curții nr.24 din 6 mai 1999); din Legea nr.1134-XIII din 2 aprilie 1997 "Privind societățile pe acțiuni" (Hotărârea Curții nr.26 din 13 mai 1999); din Legea nr.312-XIII din 8 decembrie 1994 "Privind Curtea de Conturi" (Hotărârea Curții nr.40 din 15 iulie 1999); din Legea nr.430-XIII din 19 aprilie 1995 "Despre statutul consilierului în consiliul local" (Hotărârea Curții nr.43 din 27 iulie 1999); din Codul electoral, adoptat prin Legea nr.1381-XIII din 21 noiembrie 1997 (Hotărârea Curții nr.43 din 27 iulie 1999); din Legea nr.847-XIII din 24 mai 1996 "Privind sistemul bugetar și procesul bugetar" (Hotărârea Curții nr.56 din 26 octombrie 1999); din Legea nr.1217-XIII din 25 iunie 1997 "Cu privire la programul de privatizare pentru anii 1997-1998" în redacția Legii nr.358-XIV din 15 aprilie 1999

"Pentru modificarea și completarea unor acte legislative" (Hotărîrea Curții nr.59 din 11 noiembrie 1999); din Legea nr.1153-XIII din 11 aprilie 1997 "Cu privire la notariat" (Hotărîrea Curții nr.67 din 2 decembrie 1999); din Legea nr.558-XIV din 29 iulie 1999 "Pentru modificarea și completarea Legii cu privire la notariat" (Hotărîrea Curții nr.67 din 2 decembrie 1999); din Legea nr.1525-XIII din 19 februarie 1998 "Cu privire la energetică" (Hotărîrea Curții nr.69 din 14 decembrie 1999); din Legea nr.186-XIV din 6 noiembrie 1998 "Privind administrația publică locală" (Hotărîrea Curții nr.71 din 21 decembrie 1999); din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Hotărîrea Curții nr.72 din 23 decembrie 1999).

Au fost declarate neconstituționale integral Legea nr.311-XIV din 10 martie 1999 "Pentru completarea articolului 9 din Legea cu privire la arendă" (Hotărîrea Curții nr.35 din 24 iunie 1999) și Legea nr.295-XIV din 19 februarie 1999 "Cu privire la prelungirea mandatelor consiliilor satești (comunale), orășenești (municipale) și ale primarilor satelor (comunelor), orașelor (municipiilor)" (Hotărîrea Curții nr.71 din 21 decembrie 1999).

Curtea a recunoscut constituționale unele prevederi din Legea nr.1585-XIII din 27 februarie 1998 "Cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală" (Hotărîrea Curții nr.2 din 28 ianuarie 1999); din Legea nr.146-XIV din 30 septembrie 1998 "Pentru modificarea și completarea Legii privind partidele și alte organizații social-politice" (Hotărîrea Curții nr.3 din 29 ianuarie 1999); din Legea bugetului pe anul 1999 nr.216-XIV din 12 decembrie 1998 (Hotărîrile Curții nr.38 din 8 iulie 1999 și nr.65 din 30 noiembrie 1999); din Legea nr.191-XIV din 12 noiembrie 1998 "Privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova" (Hotărîrea Curții nr.50 din 5 octombrie 1999); din Legea învățămîntului nr.547-XIII din 21 iulie 1995 (în redacția Legii nr.259-XIV din 24 decembrie 1998) (Hotărîrea Curții nr.54 din 12 octombrie 1999); din Legea nr.332-XIV din 26 martie 1999 "Privind acordarea de licențe pentru unele genuri de activitate" (Hotărîrea Curții nr.68 din 7 decembrie 1999).

La sesizarea deputatului în Parlament Victor Cecan, Curtea a efectuat controlul constituționalității Regulamentului Parlamentului, adoptat prin Legea nr.797-XIII din 2 aprilie 1996, declarînd neconstituțional art.76 alin.(2) din Regulament (Hotărîrea Curții nr.21 din 4 mai 1999).

Potrivit dispozițiilor constituționale, legile ordinare și hotărîrile Parlamentului sînt adoptate de către legislativ cu votul majorității deputaților prezenți (art.74 alin.(2) din Constituție). Însă art.76 alin.(2) din Regulament stipulează că, în caz de paritate de voturi, la adoptarea legilor ordinare și a hotărîrilor, votul Președintelui Parlamentului este decisiv.

În Hotărîrea sa Curtea a menționat că actul care nu întrunește majoritatea simplă de voturi (fie că este paritate de voturi, fie că nu) se consideră neadoptat. Curtea a reiterat că votul deputatului în Parlament, după natura și caracterul său, este personal, de regulă este public, liber exprimat și egal, indiferent de vîrsta, calitatea, funcția, apartenența deputatului la grupul parlamentar majoritar ori minoritar. Pornind de la principiul egalității voturilor, prevederea respectivă din Regulament nu putea fi acceptată.

O mare rezonanță a avut în republică Hotărîrea Curții nr.10 din 6 martie 1999 "Pentru controlul constituționalității Hotărîrii Parlamentului nr.303-XIV din 3 martie 1999 "Pentru acordarea votului de încredere Programului de activitate și întregii liste a Guvernului".

În opinia Președintelui Republicii Moldova, autorul sesizării, adoptarea Hotărîrii nr.303-XIV cu votul a 51 de deputați contravine

dispozițiilor constituționale și Hotărîrilor Curții Constituționale nr.21 din 2 iulie 1998 și nr.38 din 15 decembrie 1998.

Examinînd dosarul, Curtea a menționat că, potrivit art.98 din Constituție, legislativul adoptă actul juridic prin care se acceptă Programul de activitate al Guvernului. Acest Program constituie o parte componentă a organizării activității Guvernului pe o perioadă determinată, ce cuprinde stabilirea și coordonarea mijloacelor tehnice, economice și administrative, astfel încît să asigure în condiții optime procesul de guvernare. Prin natura sa juridică, acest act al legislativului are putere de lege organică, prin urmare, și votarea urma să fie supusă regulilor prevăzute pentru legile organice. De menționat că art.128 alin.(3) din Regulamentul Parlamentului prevede că Parlamentul acordă încredere Guvernului cu votul majorității deputaților aleși, deci cu votul majorității absolute.

Avînd în vedere cele expuse și potrivit Hotărîrii nr.21 din 2 iulie 1998 "Privind interpretarea unor prevederi ale art.74 alin.(1) și (2), art.82 alin. (1) și art.143 alin. (1) din Constituție", Curtea a conchis că prin sintagma "majoritatea parlamentară" se înțelege majoritatea absolută a deputaților aleși în Parlament, adică jumătate plus unu din numărul total de deputați aleși în Parlament, care, în baza dispozițiilor constituționale, pot acorda vot de încredere Guvernului.

Curtea a mai menționat că în Hotărîrea sa nr.38 din 15 decembrie 1998 "Despre controlul constituționalității Legii nr.101-XIV din 22 iulie 1998 "Pentru rectificarea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 1998" s-a constatat că votarea legilor organice presupune votarea legii cu cel puțin jumătate plus unu din numărul total al deputaților în Parlament. Deoarece o jumătate din componența legislativului formează un număr fracționar, iar fracționarea votului nu poate fi admisă (un deputat are dreptul la un singur vot), numărul care semnifică majoritatea deputaților aleși este de 52 de deputați.

Raportînd considerentele enunțate mai sus la Hotărîrea Parlamentului nr.303-XIV din 3 martie 1999, supusă controlului constituționalității, care, potrivit stenogramei ședinței legislativului din 3 martie 1999, a fost adoptată cu votul a 51 de deputați, Curtea a constatat că această Hotărîre a Parlamentului este neconstituțională.

Președintele Republicii Moldova a solicitat, de asemenea, controlul constituționalității Hotărîrii Parlamentului nr.424-XIV din 4 iunie 1999 "Cu privire la raportul Comisiei pentru control și petiții asupra rezultatelor controlului privind executarea de către organele electorale a prevederilor Codului electoral în cadrul desfășurării referendumului republican consultativ din 23 mai 1999". În sesizarea sa Președintele Republicii Moldova a relevat că prin adoptarea Hotărîrii nr.424-XIV Parlamentul și-a depășit atribuțiile și a încălcat un șir de principii constituționale.

În Hotărîrea sa nr.60 din 11 noiembrie 1999 Curtea a constatat că Hotărîrea Parlamentului nr.424-XIV nu corespunde Constituției din mai multe motive.

Astfel, din art.2 al Hotărîrii contestate rezultă că Parlamentul a calificat acțiunile autorităților publice și ale organelor electorale drept neconforme dispozițiilor constituționale și legislative. Aceste atribuții Parlamentul și le-a arogat contrar prevederilor Constituției, încălcînd principiul separației puterilor în stat (art.6 din Constituție).

Problemele privind organizarea și desfășurarea referendumului, totalizarea rezultatelor referendumului republican se soluționează în conformitate cu dispozițiile constituționale și potrivit procedurii stabilite de Codul electoral.

Curtea a menționat, de asemenea, că dispozițiile art.3 și 4 din

Hotărîrea contestată, potrivit căreia Curtea de Conturi și Procuratura Generală urmau să exercite controlul asupra legalității utilizării resurselor financiare alocate și, respectiv, controlul asupra respectării legislației în procesul votării, numărării voturilor și totalizării rezultatelor referendumului republican consultativ din 23 mai 1999, contravin Legii nr.312-XIII din 8 decembrie 1994 "Cu privire la Curtea de Conturi" și Legii nr.902-XII din 29 ianuarie 1992 "Cu privire la Procuratură" (ambele legi cu modificările și completările ulterioare), precum și prevederilor Codului electoral.

Din materialele dosarului rezultă că Parlamentul a dat dispozițiile respective Curții de Conturi și Procuraturii Generale înainte de confirmarea rezultatelor referendumului de către Comisia Electorală Centrală și de adoptarea de către aceasta a hotărîrii respective.

Așadar, a conchis Curtea, Parlamentul a adoptat Hotărîrea nr.424-XIV din 4 iulie 1999 prin derogare de la dispozițiile art.4, art.66, art.74 alin.(2), art.114, art.135 alin. (1) lit.a) și art.140 din Constituție și a declarat-o neconstituțională.

La 21 iunie 1999 Președintele Republicii Moldova, prin sesizare, a contestat Hotărîrea Parlamentului nr.432-XIV din 10 iunie 1999 "Privind asigurarea unității aplicării unor prevederi ale Codului electoral".

În preambulul acestei Hotărîri se menționa că, în temeiul art.91, 114, 136 și 199 din Codul electoral, Comisia Electorală Centrală și consiliile electorale de circumscripție consideră nevalabile respectiv: alegerile Parlamentului dacă la ele a participat mai puțin de 1/2 din numărul de persoane înscrise în listele electorale; alegerea Președintelui Republicii Moldova dacă la primul tur de scrutin a participat mai puțin de 1/2, iar la al doilea tur mai puțin de 1/3 din numărul de persoane înscrise în listele electorale; alegerile locale în unele circumscripții dacă la ele a participat mai puțin de 1/3 din numărul de persoane înscrise în listele electorale; referendumul local dacă la el a participat mai puțin de jumătate din numărul cetățenilor înscrși în listele electorale.

În art.1 din Hotărîre Parlamentul a menționat că, pornind de la prevederile art.59 alin.(1), art.166 alin. (1) și art.171 din Codul electoral, în cazul în care la referendumul republican (constituțional, legislativ, consultativ) au participat mai puțin de 3/5 din numărul de persoane înscrise în listele electorale, Comisia Electorală Centrală declară referendumul republican nevalabil.

Curtea a relevat că Parlamentul, prin art.1 al Hotărîrii în cauză, a expus art.171 din Codul electoral într-o nouă redacție și astfel a încălcat dispozițiile art.72 și 74 din Constituție. Curtea a reiterat că Parlamentul este în drept să opereze modificări și completări în legislația în vigoare numai prin lege.

Parlamentul a atribuit Hotărîrii nr.432-XIV caracter normativ de drept și putere juridică similară prevederilor Codului electoral supuse interpretării. Interpretarea oficială de către organul legislativ a unei legi se efectuează numai prin lege, care trebuie să urmeze aceeași procedură de adoptare, semnare și publicare prevăzută de dispozițiile constituționale. Interpretarea unei legi prin Hotărîrea Parlamentului este inadmisibilă și contravine dispozițiilor art.72, 74, 76 și 93 din Constituție și nu poate fi recunoscută drept interpretare oficială a legii. Din considerentele expuse, Curtea a calificat drept neconstituțională Hotărîrea Parlamentului nr.432-XIV din 10 iunie 1999 (Hotărîrea Curții nr.61 din 16 noiembrie 1999).

A fost declarată neconstituțională și Hotărîrea Parlamentului nr.449-XIII din 5 mai 1995 "Pentru aprobarea Regulamentului Curții de Conturi a Republicii Moldova" (Hotărîrea Curții nr.40 din 15 iulie 1999).

Curtea a demonstrat neconstituționalitatea unor prevederi din

Hotărîrea Parlamentului nr.969-XIII din 24 iulie 1996 "Privind clasificarea bugetară" (Hotărîrea Curții nr.19 din 29 aprilie 1999); din Hotărîrea Parlamentului nr.217-XIV din 12 decembrie 1998 "Privind măsurile de executare a Legii bugetului pe anul 1999" (Hotărîrile Curții nr.20 din 29 aprilie 1999 și nr.62 din 23 noiembrie 1999).

Curtea a recunoscut constituționale Hotărîrile Parlamentului nr.1604-XIII din 17 martie 1998 "Pentru ratificarea Convenției Uniunii Internaționale de Reciclare și Susținere a Creației Jurnaliștilor" (Hotărîrea Curții nr. 6 din 9 februarie 1999); nr.153-XIV din 1 octombrie 1998 "Cu privire la constituirea Comisiei speciale pentru reexaminarea materialelor Guvernului și ale Procuraturii Generale privind deciziile luate pe marginea raportului Curții de Conturi" (Hotărîrea Curții nr. 13 din 16 martie 1999); nr. 282-XIV din 17 februarie 1999 "Pentru aprobarea Regulamentului privind repartizarea și modul de utilizare a mijloacelor fondului pentru susținerea sectorului agrar" și acest Regulament (Hotărîrea Curții nr. 30 din 11 iunie 1999) și unele prevederi din Hotărîrea Parlamentului nr. 245-XIV din 23 decembrie 1998 "Privind cota de imigrare pe anul 1999" (Hotărîrea Curții nr. 49 din 1 octombrie 1999).

II. CONTROLUL CONSTITUȚIONALITĂȚII HOTĂRÎRILOR ȘI DISPOZIȚIILOR GUVERNULUI (art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție)

La 1 iulie 1999, la sesizarea deputatului în Parlament Victor Cecan, Curtea a exercitat controlul constituționalității Hotărîrii Guvernului nr.408 din 7 mai 1999 "Pentru modificarea Hotărîrii Guvernului Republicii Moldova nr.571 din 11 august 1995" (Hotărîrea Curții nr.37).

Guvernul, prin Hotărîrea nr.408 din 7 mai 1999, a modificat pct.13 al Hotărîrii sale nr.571 din 11 august 1995, expunîndu-l în sensul că la învățămîntul universitar peste hotare au acces cetățenii Republicii Moldova, absolvenți ai liceelor din țară și de peste hotare, precum și studenții după primul an de studii, deținători ai diplomelor de bacalaureat, în baza acordurilor interstatale (interguvernamentale) și contractelor încheiate de către ministere, departamente, instituții de învățămînt statale, organizații intermediare și agenți economici cu instituții de învățămînt și parteneri din străinătate, în exclusivitate prin decizia Ministerului Educației și Științei.

În hotărîrea sa Curtea a menționat că reglementările Hotărîrii Guvernului nr.408 din 7 mai 1999 contravin principiilor fundamentale ale învățămîntului în Republica Moldova, prevăzute în Constituție și într-un șir de acte legislative (Concepția dezvoltării învățămîntului în Republica Moldova, Legea învățămîntului și alte acte legislative adoptate în conformitate cu ea). Hotărîrea Guvernului nr.408 din 7 mai 1999 a fost declarată neconstituțională.

Totodată, Curtea a subliniat că, potrivit principiilor universalității și egalității, proclamate în art.15 și 16 din Constituție, cetățenii Republicii Moldova beneficiază de drepturile și libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea; respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului; toți cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

Întrucît au fost încălcate un șir de principii constituționale, Curtea a declarat neconstituționale dispozițiile cuprinse în punctele 2 și 3 din Hotărîrea Guvernului nr.338 din 26 mai 1995 "Cu privire la restituirea averii, recuperarea valorii ei și achitarea compensațiilor

persoanelor supuse represiunilor" (Hotărîrea Curții nr.41 din 20 iulie 1999). Temei pentru examinarea dosarului a servit sesizarea avocatului parlamentar Alexei Potîngă.

Punctul 2 din Hotărîrea în cauză stipulează că în cazurile în care, din motive obiective, averea persoanelor reabilitate nu s-a păstrat și nu poate fi restituită, se va recupera valoarea ei, dar plafonul achitărilor nu poate depăși suma de 200 lei pentru fiecare familie deportată. Punctul 3 din aceeași Hotărîre prevede că, în cazurile în care valoarea averii nu poate fi determinată, lipsind documentele necesare, se achită o compensație nu mai mare de 90 lei pentru o familie deportată.

Aceste prevederi, a menționat Curtea, contravin clauzelor art.53 alin.(1) din Constituție. Articolul nominalizat stipulează că persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins și repararea pagubei. Sumele propuse de Guvern ca reparații sînt derizorii și nicidecum nu corespund sensului pe care-l comportă noțiunea "repararea pagubei" din articolul constituțional precitat.

La sesizarea avocatului parlamentar Alexei Potîngă, la 9 noiembrie 1999, prin Hotărîrea nr.58 Curtea a supus controlului constituționalității pct.5 din Hotărîrea Guvernului nr.153 din 3 martie 1995 "Cu privire la indexarea veniturilor bănești ale populației" și pct.1 alin. trei din Hotărîrea Guvernului nr.122 din 1 martie 1996 cu aceeași denumire. Hotărîrile în cauză au fost declarate neconstituționale, întrucît ele încalcă un șir de principii constituționale și acte legislative, inclusiv Legea nr.824-XII din 21 ianuarie 1991 "Privind indexarea veniturilor bănești ale populației". Totodată, Curtea a subliniat că, potrivit art.7 și art.23 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, toți oamenii sînt egali în fața legii și au dreptul, fără deosebire, la protecție în fața legii.

Curtea a apreciat drept neconstituționale hotărîrile Guvernului nr.859 din 13 august 1998 "Cu privire la reglementarea unor genuri de activitate în Republica Moldova" (Hotărîrea Curții nr.5 din 4 februarie 1999); nr.947 din 8 septembrie 1998 "Despre unele măsuri pentru punerea în aplicare a Legii Republicii Moldova nr.93-XIV din 15 iulie 1998 "Cu privire la patenta de întreprinzător", cu excepția pct. 4 al Hotărîrii (Hotărîrea Curții nr.7 din 11 februarie 1999); nr.1067 din 21 octombrie 1998 "Cu privire la aprobarea cuantumului plății pentru licențierea unor genuri de activitate în Republica Moldova" (Hotărîrea Curții nr.28 din 25 mai 1999); nr.740 din 30 decembrie 1996 "Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de achiziționare (predare) și comercializare a resturilor și deșeurilor de metale feroase și neferoase și a Regulamentului cu privire la colectarea, achiziționarea și livrarea materiei prime secundare" (Hotărîrea Curții nr.31 din 11 iunie 1999); nr.114 din 2 februarie 1999 "Privind modificarea și completarea Hotărîrii Guvernului Republicii Moldova nr.740 din 30 decembrie 1996 și abrogarea Hotărîrii Guvernului Republicii Moldova nr.791 din 18 august 1997" (Hotărîrea Curții nr.31 din 11 iunie 1999); nr.1188 din 8 decembrie 1998 "Despre măsurile extraordinare privind reglementarea de către stat a importului, fabricării, stocării și comercializării producției alcoolice, importului și comercializării articolelor din tutun" și a două Regulamente, aprobate prin aceasta. (Hotărîrea Curții nr.34 din 24 iunie 1999); nr.99 din 2 februarie 1999 "Cu privire la măsurile de reglementare a importului, transportării, stocării și comercializării produselor petroliere" și Regulamentului aprobat prin aceasta (Hotărîrea Curții nr.36 din 1 iulie 1999); nr.1147 din 10 decembrie 1997 "Cu privire la hotelul "Meridian" (Hotărîrea Curții nr.46 din 21 septembrie 1999); nr.1126 din 13 noiembrie 1998 "Cu privire la

transmiterea batalioanelor de salvare-deblocare ale Departamentului Protecție Civilă și Situații Excepționale Ministerului Apărării" (Hotărîrea Curții nr.53 din 12 octombrie 1999); nr.318 din 21 aprilie 1999 "Despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de efectuare a compensărilor reciproce în procesul executării bugetului de stat"; nr.530 din 10 iunie 1999, nr.616 din 1 iulie 1999 și nr.825 din 3 septembrie 1999 "Cu privire la modificarea și completarea Regulamentului cu privire la modul de efectuare a compensărilor reciproce în procesul executării bugetului de stat" (Hotărîrea Curții nr.62 din 23 noiembrie 1999); nr.635 din 6 iulie 1999 "Cu privire la modul de dare în arendă și cuantumul arendei patrimoniului de stat" și a Regulamentului aprobat prin aceasta (Hotărîrea Curții nr.64 din 30 noiembrie 1999).

Au fost declarate neconstituționale unele prevederi din Hotărîrile Guvernului: nr.1116 din 10 noiembrie 1998 "Privind rectificarea bugetului pe anul 1998" (Hotărîrea Curții nr.22 din 4 mai 1999); nr.97 din 8 februarie 1995 "Cu privire la modificarea și completarea unor hotărîri ale Guvernului Republicii Moldova" (Hotărîrea Curții nr.25 din 11 mai 1999); nr.547 din 4 august 1995 "Cu privire la măsurile de coordonare și reglementare de către stat a prețurilor (tarifelor)" (în redacția Hotărîrii Guvernului nr.1196 din 9 decembrie 1998) (Hotărîrea Curții nr.29 din 25 mai 1999); nr.309 din 17 mai 1995 "Cu privire la Nomenclatorul specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățămînt superior din Republica Moldova și Planul de înmatriculare în 1995 a elevilor și studenților în instituțiile de învățămînt din Republica Moldova cu finanțarea din bugetul republican"; nr.445 din 13 mai 1999 "Cu privire la Nomenclatorul specializărilor pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățămînt superior din Republica Moldova" (Hotărîrea Curții nr.63 din 23 noiembrie 1999); nr.592 din 25 iunie 1999 "Cu privire la structura și Regulamentul Comisiei Superioare de Atestare a Republicii Moldova" (Hotărîrea Curții nr.66 din 2 decembrie 1999).

Au fost recunoscute constituționale integral două hotărîri ale Guvernului - nr.80 din 2 februarie 1999 "Cu privire la Comisia republicană pentru controlul asupra realizării legislației privind funcționarea limbilor" (Hotărîrea Curții nr.39 din 8 iulie 1999) și nr.705 din 27 iulie 1999 "Cu privire la înființarea Consulatului General al Republicii Moldova în or.Ottava (Canada)" (Hotărîrea Curții nr.70 din 14 decembrie 1999) și Dispoziția Guvernului nr.13-d din 10 martie 1999, emisă în legătură cu alunecările de teren din raionul Telenești (Hotărîrea Curții nr.48 din 1 octombrie 1999).

III. HOTĂRÎRI DE INTERPRETARE A CONSTITUȚIEI (art.135 alin.(1) lit.b) din Constituție)

În anul de referință Curtea a adoptat 7 hotărîri, prin care a interpretat dispozițiile a 11 articole din Constituție.

În Hotărîrea "Privind interpretarea unor prevederi ale art.4 din Constituția Republicii Moldova" (nr.55 din 14 octombrie 1999) Curtea a arătat că prin art.4 din Constituție se garantează nu numai drepturile și libertățile fundamentale ale omului, consacrate de Constituție, dar și principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional, prin care se înțeleg principiile și normele cu caracter general și universal; prin sintagma "celelalte tratate la care Republica Moldova este parte", cuprinsă în art.4 alin.(1) din Constituție, se înțeleg tratatele internaționale ratificate de către Republica Moldova, inclusiv tratatele internaționale la care Republica Moldova a aderat, care sînt executorii pentru Republica Moldova; principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional, tratatele internaționale ratificate și cele la care Republica Moldova a aderat sînt parte componentă a cadrului legal al Republicii Moldova și devin norme ale

dreptului ei intern; dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele internaționale privind drepturile fundamentale ale omului și legile interne ale Republicii Moldova, potrivit dispozițiilor art.4 alin.(2) din Constituție, organele de drept sînt obligate să aplice reglementările internaționale. Temei pentru examinare a servit sesizarea deputatului în Parlament Victor Cecan.

În legătură cu inițierea procedurii de revizuire a Constituției prin referendum de către Președintele Republicii Moldova, deputații în Parlament Anatol Ciobanu și Vasile Nedelciuc au solicitat interpretarea articolelor 141 alin.(2) și 143 din Constituție.

În Hotărîrea nr.57 din 3 noiembrie 1999 Curtea a arătat că Constituția Republicii Moldova poate fi revizuită numai de către Parlament, direct sau prin declararea de către acesta a unui referendum, în condițiile respectării procedurii prevăzute de art.66 lit.b), dispozițiilor art.75, 141,142 și 143 din Constituție; dispozițiile Constituției privind caracterul suveran, independent și unitar al statului, precum și cele referitoare la neutralitatea permanentă a statului pot fi revizuite de către Parlament numai cu aprobarea lor ulterioară prin referendum, cu votul majorității cetățenilor Republicii Moldova înscriși în listele electorale; în baza art.141 alin.(1) lit.c) din Constituție, Președintele Republicii Moldova poate iniția procedura de revizuire a Constituției în Parlament, prezentînd acestuia proiectele de legi constituționale numai împreună cu avizul Curții Constituționale, adoptat cu votul a cel puțin 4 judecători; alocarea resurselor financiare necesare pentru desfășurarea referendumului o hotărăște Parlamentul.

La sesizarea deputaților în Parlament Victor Cecan și Eduard Babliuc, la 27 aprilie 1999 (Hotărîrea nr.18) Curtea a interpretat unele prevederi din art.101 alin.(2) din Constituție. Autorii sesizării cereau interpretarea articolului menționat sub următorul aspect: în cazul demisiei Prim-ministrului cine din membrii Guvernului poate fi desemnat interimar în funcția de Prim-ministru?

În Hotărîrea sa Curtea a menționat că, potrivit art.101 alin.(2) din Constituție, după demisia Prim-ministrului, Președintele Republicii Moldova în mod obligatoriu numește Prim-ministru interimar pe unul din membrii Guvernului demisionat, care își va exercita funcțiile stabilite pînă la formarea noului Guvern.

La 22 martie 1999 Curtea a interpretat dispozițiile art.82 alin.(1) din Constituție (Hotărîrea nr.15). În legătură cu desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru, autorul sesizării, Președintele Republicii Moldova a cerut interpretarea articolului menționat sub mai multe aspecte.

În Hotărîrea sa Curtea a arătat că, potrivit dispozițiilor art.82 alin.(1) din Constituție, candidatul desemnat pentru funcția de Prim-ministru este liber să stabilească componența nominală a viitorului Guvern, procedînd, în cazurile necesare, din proprie inițiativă la consultări; Constituția nu prevede pentru Președintele Republicii Moldova posibilitatea de a condiționa desemnarea candidatului la funcția de Prim-ministru prin promovarea unui program concret de activitate sau a unei liste a viitorului Guvern; raportul dintre programul electoral al Președintelui Republicii Moldova, programele partidelor politice care constituie majoritatea parlamentară (majoritatea de guvernămînt în Parlament) și programul de activitate al Guvernului trebuie să corespundă prevederilor art.6 din Constituția Republicii Moldova; Președintele Republicii Moldova numește Guvernul într-un termen rezonabil, după ce acesta a obținut votul de încredere al Parlamentului; norma constituțională privind numirea Guvernului de către Președintele Republicii după ce Parlamentul i-a acordat acestuia vot de încredere are

un caracter imperativ și, prin urmare, este obligatorie pentru Președinte.

Au fost interpretate, de asemenea, prevederile: art.71 din Constituție (Hotărîrea Curții nr.8 din 16 februarie 1999); art.94 alin.(2) și 102 alin.(3) din Constituție (Hotărîrea Curții nr.14 din 18 martie 1999); art.67 alin.(2) din Constituție (Hotărîrea Curții nr.23 din 6 mai 1999).

IV. AVIZE ASUPRA INIȚIATIVELOR DE REVIZUIRE A CONSTITUȚIEI (art.135 alin.(1) lit.c) din Constituție)

Pe parcursul anului au fost emise șase avize, prin care Curtea s-a pronunțat asupra inițiativelor de revizuire a Constituției. Cinci avize au fost pozitive.

La 28 ianuarie 1998 Parlamentul a adoptat Hotărîrea nr.1447-XIII "Privind aprobarea Programului de ajustare a legislației Republicii Moldova la prevederile Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale". În legătură cu aceasta, Guvernul a pregătit și a prezentat Curții un proiect de lege constituțională, care pune dispozițiile Constituției în concordanță cu exigențele Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950.

Curtea a recunoscut ca oportună revizuirea Constituției în ceea ce privește abolirea pedepsei cu moartea, termenul de reținere și de arestare, restrîngerea garanției secretului corespondenței în interesul siguranței naționale.

Totodată, Curtea a constatat că din conținutul art.54 alin.(3) al proiectului legii constituționale, propus de inițiatorul revizuirii Constituției, reiese că în condiții de război sau în cazul altor împrejurări excepționale se admite restrîngerea unor drepturi și libertăți ale cetățenilor. Curtea n-a acceptat această propunere, deoarece ea cade sub incidența art.142 din Constituție și conduce la suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora (Avizul Curții nr.1 din 9 februarie 1999).

La 14 octombrie 1999 (Avizul nr.4) și la 16 noiembrie 1999 (Avizul nr.6) Curtea a examinat materialele prezentate de două grupuri numeroase de deputați în Parlament pentru avizarea a două proiecte de legi constituționale privind modificarea și completarea Constituției.

În primul caz au fost propuse modificări la art.74, 102 și 131 și completarea Constituției cu art.106/1 și 106/2.

Autorii inițiativei de revizuire a Constituției au considerat oportună modificarea Constituției și necesară pentru consolidarea puterii executive prin perfecționarea raporturilor Parlamentului cu Guvernul, propunînd ca Guvernul să fie investit cu dreptul de a cere examinarea proiectelor de legi, prezentate de el, în procedură de urgență; de a emite ordonanțe; precum și angajarea de către acesta a răspunderii în fața Parlamentului asupra unui program, a unei declarații de politică generală sau a unui proiect de lege; de delegare legislativă; orice majorare sau reducere a cheltuielilor bugetare pot fi adoptate numai după acceptarea acestora de către Guvern.

În al doilea caz un grup de 38 de deputați în Parlament au propus modificări și completări în articolele 73, 78, 80, 85, 86, 89, 90, 91, 98, 101, 102 (completarea acestuia cu art.102/1), 135, 136, 141 din Constituție.

Inițiativa legislativă a acestui grup de deputați are ca țel instituirea formei parlamentare de guvernămînt, substituirea formei mixte sau semiprezidențiale, de guvernămînt existentă în prezent.

Această modificare, după părerea autorilor sesizării, presupune redistribuirea competenței autorităților publice, schimbarea procedurii de alegere a Președintelui Republicii Moldova, abilitarea Guvernului cu dreptul de a emite ordonanțe în anumite domenii stabilite de Parlament.

În ambele dosare Curtea a decis că propunerile grupurilor de deputați nu depășesc limitele revizuirii Constituției prevăzute de art.142 din Constituție. Dispozițiile proiectelor de legi constituționale corespund exigențelor privind caracterul suveran, independent și unitar al statului. Modificările și completările propuse de grupuri de deputați în Parlament nu îngrădesc drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor sau garanțiile acestora.

Curtea a emis avize pozitive, inclusiv:

asupra inițiativei de revizuire a Constituției a 251671 de cetățeni ai Republicii Moldova. În proiectul legii constituționale prezentat se propunea a completa art.73 din Constituție după cuvântul "Guvernul" cu cuvintele "și Centrul Sindical Național Interramural". În demersul Federației Generale a Sindicatelor se menționa că prin această inițiativă se urmărește scopul asigurării eficiente a activității sindicatelor în promovarea și protejarea drepturilor economice și sociale ale cetățenilor, relevînduse, totodată, că textul Constituției precedente conținea o astfel de dispoziție (Avizul Curții nr.2 din 18 februarie 1999);

asupra inițiativei Guvernului de a modifica art.124 și 125 din Legea Supremă, articole din secțiunea 3 "Procuratura" din capitolul IX "Autoritatea judecătorească". Modificarea normelor constituționale privind locul și atribuțiile organelor procuraturii este argumentată de Guvern prin necesitatea realizării angajamentelor asumate de Republica Moldova la momentul aderării la Consiliul Europei (Avizul Curții nr.5 din 19 octombrie 1999).

Curtea a dat aviz negativ (nr.3 din 11 mai 1999) asupra inițiativei Guvernului privind modificarea art.127 din Constituție. Potrivit acestui proiect, se propunea substituirea cuvintelor "căile de comunicație" din art.127 alin.(4) din Constituție prin cuvintele "căile naturale de comunicație (căile de transport aeriene și navale, eterul, spațiul cosmic ce-i aparține Republicii Moldova)".

Căile de comunicație, se menționa în nota explicativă la proiectul legii constituționale, pot fi atât naturale (navale, aeriene etc.), cât și artificiale, create de om (drumuri, căi ferate, conducte de apă, de petrol, de gaz, canale și circuite de telecomunicații etc.). Argumentul principal, pe care îl invoca Guvernul în inițiativa sa de revizuire a art.127 alin.(4) din Constituție, era următorul: deoarece căile de comunicație artificiale, cum ar fi conductele de apă, de gaz, de petrol, sînt construite și aparțin unor proprietari, ele (căile artificiale de comunicație) nu pot fi stabilite ca proprietate publică. De aceea Guvernul solicita modificarea art.127 alin.(4) din Constituție, prin care să se stabilească drept obiect al proprietății publice exclusiv căile naturale de comunicație (căile de transport aeriene și navale, eterul, spațiul cosmic ce aparține Republicii Moldova).

Curtea a menționat că fondul modificării art.127 alin.(4) din Constituție nu corespunde faptelor obiective. Noțiunea "căile naturale de comunicație", cu care se operează în proiect, este un produs al clasificării arbitrare a căilor de comunicație în naturale și artificiale și de aceea nu poate fi reținută.

Curtea a menționat, de asemenea, că proiectul supus avizării nu este echilibrat din punct de vedere al tehnicii legislative. El denaturează sensul autentic al normei constituționale cu privire la obiectul exclusiv al proprietății publice. Potrivit proiectului legii pentru modificarea Constituției, din "căile naturale de comunicație" fac parte

căile de transport aeriene și navale, eterul, spațiul cosmic ce aparține Republicii Moldova. Or, eterul și spațiul cosmic sînt componente inseparabile ale mediului, care nu pot fi calificate exclusiv drept căi de comunicație.

V. CONFIRMAREA REZULTATELOR
REFERENDUMURILOR REPUBLICANE
(art.135 alin.(1) lit.d) din Constituție)

La 15 iunie 1999 Curtea a confirmat rezultatele referendumului republican consultativ din 23 mai 1999 (Hotărîrea nr.32).

Curtea a constatat că, potrivit Decretului Președintelui Republicii Moldova, la 23 mai 1999 a avut loc referendumul republican consultativ în problema schimbării sistemului de guvernare în Republica Moldova. Referendumului a fost supusă următoarea întrebare: "Sînteți pentru modificarea Constituției în scopul instituirii sistemului prezidențial de guvernare în Republica Moldova, în cadrul căruia Președintele Republicii ar fi responsabil de formarea și conducerea Guvernului, precum și de rezultatele guvernării țării?".

Comisia Electorală Centrală (C.E.C.), în temeiul art.26, 166, 167, 168 și 171 din Codul electoral, prin Hotărîrea nr.549 din 5 iunie 1999, a declarat valabil referendumul republican consultativ din 23 mai 1999 și a considerat adoptată opțiunea "da" la întrebarea supusă referendumului republican consultativ, pentru care a votat majoritatea cetățenilor Republicii Moldova care au participat la referendum.

Curtea a constatat că hotărîrea se consideră adoptată prin referendum republican, dacă pentru ea a votat majoritatea cetățenilor care au participat la referendum (art.168 alin.(1) din Codul electoral) și că C.E.C. este responsabilă de totalizarea rezultatelor finale ale referendumurilor republicane (art.61 alin.(3) lit.a) din Codul electoral).

Potrivit art.171 din Codul electoral, C.E.C. poate declara nevalabil referendumul republican, dacă la el au participat mai puțin de 3/5 din numărul persoanelor înscrise în liste. Deși la referendumul republican consultativ au participat 58,33 % din numărul persoanelor înscrise în listele electorale, C.E.C., prin Hotărîrea nr.549 din 5 iunie 1999, a constatat că nu există temeii pentru a declara nevalabil referendumul republican consultativ.

În legătură cu aceasta Curtea a menționat că, în temeiul art.171 din Codul electoral, a decide asupra valabilității sau nevalabilității referendumului republican este un drept discrețional al C.E.C. Folosindu-l, C.E.C. a declarat valabil referendumul republican consultativ din 23 mai 1999.

Examinînd minuțios raportul C.E.C., procesul-verbal și materialele anexate, Curtea nu a constatat cazuri de încălcare gravă, în timpul votării sau al numărării voturilor, precum și în procesul totalizării rezultatelor referendumului republican, a prevederilor Codului electoral, care ar fi putut influența rezultatele referendumului.

Pentru motivele arătate și avînd în vedere că la Curte nu au fost depuse sesizări și reclamații de contestare a rezultatelor referendumului republican, Curtea, după cum s-a arătat deja, a confirmat rezultatele referendumului republican consultativ din 23 mai 1999 și a constatat că referendumul poartă caracter consultativ și rezultatele lui nu produc efecte juridice.

VI. CONFIRMAREA REZULTATELOR ALEGERII PARLAMENTULUI
(art.135 alin.(1) lit.e) din Constituție)

Pe parcursul anului ce s-a scurs, Curtea a adoptat 4 hotărîri, prin

care a declarat aleși în calitate de deputați în Parlament, cu validarea mandatului, 4 candidați supleanți: dl Valeriu Tabunșcic, la 6 aprilie 1999 pe lista Blocului electoral "Pentru o Moldovă Democratică și Prosperă" (Hotărîrea Curții nr.16); dl Anatol Dubrovski, la 24 iunie 1999 pe lista Partidului Forțelor Democratice (Hotărîrea Curții nr.33); dl Leonid Blic, la 21 septembrie 1999 pe lista Partidului Comuniștilor din Republica Moldova (Hotărîrea Curții nr.45) și dl Petru Silivestru, la 12 octombrie 1999 pe lista Partidului Comuniștilor din Republica Moldova (Hotărîrea Curții nr.52).

VII. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Analizînd datele exercitării jurisdicției constituționale în 1999, Curtea conchide că cea mai mare parte a actelor supuse controlului constituționalității au fost elaborate în pripă, nu ating parametrii calitativi necesari. Dacă în 1998 au fost declarate neconstituționale (parțial sau integral) 13 acte normative din 36 supuse controlului constituționalității (36,1%), în 1999 - respectiv 53 din 67 (79,1%). În 1999 au fost declarate neconstituționale 29 de legi, regulamente și hotărîri ale Parlamentului, din cele 40 supuse controlului constituționalității (72,5%), 24 de hotărîri și dispoziții ale Guvernului din 27 contestate (88,9%). Este simptomatic că doar două hotărîri și o dispoziție a Guvernului, din numărul celor examinate, au fost declarate constituționale.

În legătură cu calitatea joasă a actelor guvernamentale supuse controlului constituționalității, Curtea menționează că Președintele Republicii Moldova nu și-a exercitat nici o dată atribuția conferită prin art.88 lit.i) din Constituție de a suspenda actele Guvernului, ce contravin legislației, pînă la adoptarea hotărîrii definitive a Curții Constituționale.

Curtea menționează, că multe acte legislative și normative, în procesul elaborării, nu sînt supuse unor expertize profunde. Nu pot fi trecute cu vederea cazurile de încălcare de către autoritățile publice a principiului constituțional de bază al separației puterilor. Curtea a reiterat în hotărîrile sale că, în temeiul art.6 din Constituție, principiul fundamental aflat la baza organizării și funcționării aparatului de stat este separarea celor trei puteri: legislativă, executivă și judecătorească. Separarea lor presupune că fiecare autoritate are un domeniu special în puterea publică, înzestrat cu arme defensive în raport cu alte puteri. Fiecare dintre aceste autorități este investită cu anumite prerogative și nici una nu este în drept să intervină în atribuțiile celeilalte.

Un număr impunător de acte legislative și normative, care încalcă principiul separației puterilor, au fost declarate neconstituționale - 3 legi, 3 hotărîri ale Parlamentului și 19 hotărîri ale Guvernului - în total 25 de acte.

O încălcare flagrantă a acestui principiu a comis Guvernul, prin adoptarea la 13 august 1998, a Hotărîrii nr.859 "Cu privire la reglementarea unor genuri de activitate în Republica Moldova".

După cum rezultă din preambul, hotărîrea a fost adoptată în scopul reglementării de către stat a activității economice a persoanelor juridice și fizice, respectării obligatorii a cerințelor de pregătire profesională și calificare, necesare pentru practicarea unor genuri de activitate, asigurării intereselor vitale și securității cetățenilor, societății și statului. Potrivit art.126 alin.(2) lit.a), b), c) și g) din Constituție, reglementarea activității economice, libertatea activității de întreprinzător, crearea unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producție, protejarea intereselor

naționale în activitatea economică trebuie să fie asigurate de stat. Or, conform dispozițiilor constituționale (art.60 alin.(1), art.66 lit.a), c), d), f), h), numai Parlamentul este în drept să reglementeze activitatea economică desfășurată de agenții economici în Republica Moldova. Principiile juridice, organizatorice și economice ale acestei activități sînt determinate de Legea "Cu privire la antreprenoriat și întreprinderi" și care conferă legii un caracter special în domeniu.

Curtea, în hotărîrea sa, a subliniat că întreprinderea, fiind forma organizatorică juridică a activității de antreprenoriat, potrivit art.10 din Legea "Cu privire la antreprenoriat și întreprinderi", este în drept să practice orice genuri de activitate, cu excepția celor interzise de lege; ea are dreptul să practice anumite genuri de activitate, determinate de legislație, numai după ce a obținut licența de stat pentru genul respectiv de activitate. Licențele de stat se eliberează de Guvern, sau, din însărcinarea lui, de o altă autoritate a administrației publice. Lista genurilor de activitate menționate și modul de eliberare a licențelor de stat se stabilesc de legislație.

Adoptînd Hotărîrea nr.859, Guvernul n-a respectat principiul general constituțional, care statuează că în Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sînt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției (art.6). Exercițarea prerogativei de reglementare statuală a activității economice a persoanelor juridice și fizice, după cum a menționat Curtea, revine Parlamentului prin atribuția sa de bază de adoptare a legii respective. În baza celor expuse, prin Hotărîrea nr.5 din 4 februarie 1999, Curtea a declarat neconstituțională Hotărîrea nr.859 a Guvernului.

Din categoria actelor care fac dovada nesocotirii sfidătoare a principiului constituțional al separației puterilor face parte și Hotărîrea nr.1067 "Cu privire la cuantumul plății pentru licențierea unor genuri de activitate în Republica Moldova", adoptată de Guvern la 21 octombrie 1998.

Prin Hotărîrea citată Guvernul a stabilit că pentru licența acordată pe o perioadă determinată pentru practicarea anumitor genuri de activitate (activitatea legată de businessul jocurilor de noroc; activitatea în sfera aviației civile; emisiunii pentru instituțiile de teleradiodifuziune; producerea, stocarea și comercializarea angro a producției alcoolice etc.) persoanele juridice și fizice suportă o anumită plată, deci, după cum a apreciat Curtea, prin Hotărîrea sa Guvernul a stabilit un nou tip de plată, care, potrivit art.130 și 132 din Constituție, urmează să fie reglementat prin lege doar de organele reprezentative. Cu atît mai mult cu cît Guvernul în preambulul Hotărîrii nr.1067 a indicat că aceasta se aprobă pînă la adoptarea Legii Republicii Moldova "Cu privire la licențierea unor activități". Curtea e în drept să conchidă că, adoptînd această hotărîre, Guvernul și-a depășit în mod intenționat atribuțiile constituționale. La 25 mai 1999, prin Hotărîrea nr.28, Curtea a declarat această hotărîre a Guvernului neconstituțională.

Au fost semnalate cazuri cînd Guvernul a încălcat principiul separației puterilor la sugestia Parlamentului.

De exemplu, la 15 iulie 1998 Parlamentul a adoptat Legea nr.93-XIV "Cu privire la patenta de întreprinzător". Art.14 din legea menționată stipulează că taxa pentru patenta prevăzută pentru gurile de activitate indicate în anexa la Lege se stabilește de Guvern, iar potrivit art.19 alin. întîi subalin. doi din această Lege, Guvernul era obligat să fixeze taxa pentru patentă în termen de o lună. Întru executarea dispozițiilor Legii, la 8 august 1998 Guvernul a adoptat Hotărîrea nr.947 despre unele măsuri pentru punerea în aplicare a

acestei legi, prin care a stabilit taxele lunare pentru genurile de activitate desfășurate în baza patentei de întreprinzător.

Curtea a menționat că, potrivit art.132 din Constituție, impozitele, taxele (inclusiv prestațiile stabilite pentru cetățeni) și orice alte venituri ale bugetului de stat și ale bugetului asigurărilor sociale de stat, ale bugetelor raionale, orașelor și satelor se stabilesc, conform legii, de organele reprezentative respective.

Ca organ reprezentativ suprem (art.60 din Constituție), legislativul nu era în drept să delege această sarcină a sa altor organe, în special organelor executive, întrucât aceasta contravine principiului constituțional al separației puterilor în stat. Curtea a conchis că delegarea către Guvern, prin Legea nr.93-XIV din 15 iulie 1998, a dreptului de a stabili quantumul taxei pentru patenta de întreprinzător, ca o sursă a veniturilor la buget, vine în contradicție cu art.6, 58 și 132 din Constituție și a declarat art.14 alin.(1), art.19 alin. întâi subalin. doi din Legea menționată neconstituționale. Din aceleași motive a fost declarată neconstituțională și Hotărîrea Guvernului nr.947 din 8 septembrie 1998.

Aceeași greșeală a comis Parlamentul și în Legea nr.311-XIV din 10 martie 1999 "Pentru completarea art.9 din Legea cu privire la arendă". Potrivit acestei Legi, Guvernul urma să stabilească modul de determinare a arendei pentru bunurile proprietate de stat, prevedere ce contravine art.132 din Constituție. Legea menționată a fost declarată de Curte neconstituțională (Hotărîrea Curții nr.35 din 24 iunie 1999).

Din aceleași motive au fost declarate neconstituționale dispozițiile cuprinse în punctele 2 și 3 din Hotărîrea Guvernului nr.338 din 26 mai 1995 "Cu privire la restituirea averii, recuperarea valorii ei și achitarea compensațiilor persoanelor supuse represiunilor" (Hotărîrea Curții nr.41 din 20 iulie 1999) și Hotărîrea Guvernului nr.635 din 6 iulie 1999 "Cu privire la modul de dare în arendă și quantumul arendei patrimoniului de stat" și Regulamentul cu privire la modul de dare în arendă și quantumul arendei patrimoniului de stat, aprobat prin această Hotărîre (Hotărîrea Curții nr.64 din 30 noiembrie 1999).

Se creează impresia că actele normative menționate au fost adoptate în mod intenționat, prin derogare de la dispozițiile constituționale, în speranța că acest lucru nu va fi sesizat.

De exemplu, adoptînd la 12 decembrie 1998 Legea bugetului pe anul 1999 nr.216-XIV și suspendînd, integral sau parțial, pentru anul 1999, acțiunea unui șir de articole din 16 legi și 2 hotărîri ale Parlamentului, legislativul nu putea să nu sesizeze că încalcă un șir de principii constituționale. În hotărîrile sale anterioare Curtea a menționat că participanții la procesul legislativ sînt obligați să respecte procedura de legiferare consfințită constituțional. Curtea a fost nevoită să reitereze unele principii evidente, și anume că, potrivit Constituției, adoptarea și modificarea legilor este prerogativa exclusivă a Parlamentului. Conform regulii generale, legea nouă poate modifica regimul juridic al legii anterioare, o poate abroga sau substitui printr-un alt act juridic. Întrucît legea nu are putere retroactivă, ea nu poate desființa ordinea stabilită prin legea anterioară și nu poate anula consecințele ei.

Curtea a declarat neconstituțională și Hotărîrea Guvernului nr.1147 din 10 decembrie 1997 "Cu privire la hotelul "Meridian". Această hotărîre a Guvernului a fost adoptată întru executarea Hotărîrii Guvernului nr.767 din 10 decembrie 1993 "Cu privire la unele măsuri de îmbunătățire a activității comerciale a piețelor colhoznice din raza teritorială a primăriilor orașelor", modificată prin Hotărîrea Guvernului nr.213 din 4 aprilie 1995, și întru perfecționarea gestionării proprietății de stat din raza teritorială a Primăriei

municipiului Chișinău (Hotărîrea Curții nr.46 din 21 noiembrie 1999). Prin Hotărîrea nr.1147 din 10 decembrie 1997 Guvernul a decis să transmită hotelul "Meridian" de la balanța Uniunii Asociațiilor de Consum din Moldova ("MOLDCOOP") la balanța Primăriei municipiului Chișinău, pentru amplasarea în încăperile lui a subdiviziunilor poliției municipale.

Aprobînd această hotărîre, Guvernul a încălcat un șir de principii constituționale. Astfel, dreptul de proprietate al "MOLDCOOP"-ului, fiind recunoscut și ocrotit de Legea "Cu privire la proprietate", ține de regimul general al proprietății, care, potrivit art.72 alin.(3) lit. i) din Constituție, se reglementează prin lege organică, adoptată de Parlament. Curtea a constatat imixtiunea Guvernului în atribuțiile Parlamentului, ceea ce contravine principiului constituțional privind separația și colaborarea puterilor (art.6 din Constituție). Curtea a mai concluzionat că prin adoptarea Hotărîrii nr.1147 proprietatea privată, ce aparținea MOLDCOOP-ului, de jure a fost transformată în proprietate de stat, încălcîndu-se astfel dreptul la proprietatea privată, garantat de Constituție (art.46).

Referitor la aprobarea actelor normative din start neconstituționale, Curtea a fost nevoită să accentueze că, prin Hotărîrea nr.20 din 2 iulie 1998, a declarat neconstituțional alin. (1) pct. 1 din Hotărîrea Guvernului nr.213 din 4 aprilie 1995 "Privind operarea unor modificări în Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.767 din 10 decembrie 1993". Astfel, Curtea a menționat că la momentul examinării cauzei Hotărîrea Guvernului nr.1147 din 10 decembrie 1997 era neconstituțională, deoarece fondul actului contestat se bazează pe prevederi deja recunoscute neconstituționale.

Cu regret, au fost adoptate și alte acte cu caracter vădit neconstituțional, cum ar fi Legea nr.156-XIV din 14 octombrie 1998 "Privind pensiile de asigurări sociale de stat ", Legea nr.219-XIV din 16 decembrie 1999 "Despre proiectul individual de reorganizare și privatizare a Întreprinderii de Stat "Moldtelecom", Hotărîrea Guvernului nr.1116 din 10 noiembrie 1998 "Privind rectificarea bugetului pe anul 1998" etc.

În anul de referință Curtea a constatat un șir de încălcări ale art.72 din Constituție, care diferențiază categoriile de legi după principiul ierarhic. Art.77 alin.(4) din Legea nr.548-XIII din 21 iulie 1995 "Cu privire la Banca Națională a Moldovei" prevede că alte acte normative, cu excepția Constituției, nu au putere juridică asupra acestei legi; art.3 alin.(3) din Codul fiscal (nr.1163-XIII din 24 aprilie 1997) stipulează că în cazul în care prevederile Codului diferă de prevederile altor acte legislative privind impozitarea și acordarea înlesnirilor fiscale, se aplică prevederile Codului; art.67 din Legea nr.847-XIII din 24 mai 1996 "Privind sistemul bugetar și procesul bugetar" stipulează că prevederile acestei legi au prioritate asupra prevederilor referitoare la sistemul bugetar și procesul bugetar din alte legi.

Curtea a declarat aceste prevederi drept neconstituționale prin hotărîrile, respectiv, nr.9 din 18 februarie 1999, nr.12 din 11 martie 1999 și nr.56 din 26 octombrie 1999. Avînd în vedere că toate legile menționate sînt legi organice, iar legile organice, potrivit caracterului lor juridic, se află pe aceeași orizontală și nu admit reglementări juridice contradictorii, Curtea a constatat că articolele menționate din aceste legi contravin și art.72 din Constituție, deoarece aceste prevederi nu pot fi superioare altor legi organice din domeniile financiar, bugetar și fiscal.

În mai multe hotărîri ale sale, în baza sesizărilor asupra unor acte normative privind proprietatea publică și cea privată, Curtea a

menționat că, proclamînd principiile fundamentale privind proprietatea, Constituția statuează că proprietatea este publică și privată. Ea se constituie din bunuri materiale și intelectuale (art.9 alin.(1). Proprietatea privată este garantată de stat (art.46 alin.(1). Dreptul la proprietatea privată și protecția acesteia presupune de asemenea că nimeni nu poate fi expropriat decît pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire (art.46 alin.(2). Statul trebuie și poate să asigure administrarea numai a proprietății publice care-i aparține în condițiile legii (art.126 alin.(2) lit. a) din Constituție). El ocrotește proprietatea și garantează realizarea dreptului de proprietate în formele solicitate de titular, dacă acestea nu vin în contradicție cu interesele societății; proprietatea publică aparține statului sau unității administrativ-teritoriale (art.127 alin.(1), (2) și (3) din Constituție).

Aceste principii au fost punctate și în hotărârile Curții nr.46 din 21 noiembrie 1999, citată anterior, privind hotelul "Meridian", nr.59 din 11 noiembrie 1999 "Despre controlul constituționalității art.52/1 din Legea nr.1217-XIII din 25 iunie 1997 "Cu privire la programul de privatizare pentru anii 1997-1998" în redacția Legii nr.358-XIV din 15 aprilie 1999, care a inclus în lista întreprinderilor ce se privatizează Asociația piețelor colhoznice din orașul Ungheni și Piața acoperită din orașul Călărași.

În Hotărîrea sa Curtea a constatat că prin dispozițiile art.52/1 din Legea nr.1217-XIII (în redacția Legii nr.358-XIV) de fapt a fost legiferată imixtiunea statului în gestionarea patrimoniului cooperației de consum din Republica Moldova (MOLDCOOP-ului). Astfel, întrucît cota statului în patrimoniul MOLDCOOP-ului nu era cunoscută, nefiind stabilită inițial în mărime concretă, nici relațiile cu privire la privatizarea acestei cote nu puteau fi tratate distinct și supuse reglementărilor respective. În aceste condiții, a concluzionat Curtea, privatizarea cotei statului poate fi apreciată drept o încălcare a dreptului constituțional al MOLDCOOP-ului la proprietatea privată și la protecția acesteia.

Au fost comise încălcări ale principiilor constituționale privind dreptul la proprietatea privată și protecția acesteia în Legea nr.1525-XIII din 19 februarie 1998 "Cu privire la energetică" (Hotărîrea Curții nr.69 din 14 decembrie 1999) și Hotărîrea Guvernului nr.97 din 8 februarie 1995 "Cu privire la modificarea și completarea unor hotărîri ale Guvernului Republicii Moldova", prin care au fost operate modificări și completări și în Hotărîrea Guvernului nr.66 din 8 februarie 1991 "Cu privire la reorganizarea Combinatului Agroindustrial "Vărzărești" din raionul Nisporeni în colhoz-agrofîrmă" (Hotărîrea Curții nr.25 din 11 mai 1999).

În mai multe hotărîri ale sale Curtea a pus accentul pe respectarea principiului dreptății, statuat de Constituție ca valoare supremă garantată de stat (art.1 alin.(3). Menționăm aici hotărârile nr.41 din 20 iulie 1999, deja citată în raport, "Pentru controlul constituționalității unor prevederi din Hotărîrea Guvernului nr.338 din 26 mai 1995 "Cu privire la restituirea averii, recuperarea valorii ei și achitarea compensațiilor persoanelor, supuse represiunilor", nr.58 din 9 noiembrie 1999 "Privind controlul constituționalității pct.5 din Hotărîrea Guvernului nr.153 din 3 martie 1995 și pct.1 alin. trei din Hotărîrea Guvernului nr.122 din 1 martie 1996" (ambele hotărîri ale Guvernului intitulate "Cu privire la indexarea veniturilor bănești ale populației").

În șase hotărîri ale sale Curtea s-a pronunțat asupra modului și condițiilor de intrare în vigoare a actelor legislative și normative (hotărârile nr.4 din 4 februarie 1999, nr.11 din 11 martie 1999, nr.20

din 29 aprilie 1999; nr.21 din 4 mai 1999, nr.31 din 11 iunie 1999, nr.61 din 16 noiembrie 1999).

Unele concluzii Curtea este nevoită să le repete. Menționăm în acest sens Hotărîrea Curții nr.20 din 29 aprilie 1999 "Pentru controlul constituționalității art.6 din Hotărîrea Parlamentului nr.217-XIV din 12 decembrie 1998 "Privind măsurile de executare a Legii bugetului pe anul 1999". Hotărîrea menționată obligă Guvernul să ia măsuri pentru consolidarea bugetului și reducerea cheltuielilor bugetare, determină direcțiile prioritare în vederea majorării încasărilor la buget. Art.6 prevede că Hotărîrea intră în vigoare la data adoptării.

Curtea a conchis că, în consens cu condițiile enunțate de art.74 alin.(2) din Constituție, dispozițiile constituționale privind intrarea în vigoare a legilor se extind și asupra procedurii de publicare și intrare în vigoare a hotărîrilor Parlamentului în probleme ce țin de competența sa. Nepublicarea hotărîrii Parlamentului atrage după sine inexistența ei. Ca urmare, Curtea a declarat neconstituțional art.6 din Hotărîrea Parlamentului nr.217-XIV din 12 decembrie 1998. Curtea a menționat de asemenea că s-a pronunțat deja asupra acestei probleme de drept într-o serie de hotărîri (nr.32 din 29 octombrie 1998 și nr.4 din 4 februarie 1999). Și acest dosar denotă că se adoptă acte legislative sau normative din start neconstituționale.

Curtea este nevoită să constate că are loc tergiversarea operării de modificări în unele acte legislative, necesitatea cărora derivă din hotărîrile Curții. Este concludent tabelul de mai jos privind executarea hotărîrilor Curții pentru controlul constituționalității legilor, regulamentelor și hotărîrilor Parlamentului, hotărîrilor și dispozițiilor Guvernului, de la începutul activității Curții.

Anii	Acte supuse controlului constituționalității:		Declarate neconstituționale:		Executate integral sau parțial		Neexecutate	
	ale Parlamentului	ale Guvernului	ale Parlamentului	ale Guvernului	ale Parlamentului	ale Guvernului	ale Parlamentului	ale Guvernului
1995-								
1996	8	4	7	1	4	1	3	-
1997	15	10	10	9	3	9	7	-
1998	22	12	10	6	2	4	8	2
1999	40	27	29	24	4	2	25	22
Total	85	53	56	40	13	16	43	24

N-a fost executată pînă în prezent Hotărîrea Curții din 21 februarie 1996 "Cu privire la constituționalitatea art.10 alin.(2) și art.16 din Legea nr.560-XIII din 21 iulie 1995 "Cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor". Conform art.10 alin.(2) din Legea menționată, nu pot participa în mod activ la întruniri cetățenii străini și apatrizii care nu domiciliază pe teritoriul republicii, iar art.16 alin.(1) din aceeași Lege prevede că primăria decide anularea autorizației întrunirii, eliberată anterior, în cazul în care apar noi împrejurări, în a căror virtute întrunirea nu se poate desfășura la timpul, în locul și în forma stabilită.

N-a fost executată nici Hotărîrea Curții nr.29 din 27 octombrie 1997, care a declarat neconstituțională sintagma "... cu condiția că se

vor stabili în localitatea respectivă" din art.12 alin.4 subalin. nouă din Codul funciar (în redacția Legii nr.369-XIII din 10 februarie 1995). Dispozițiile art.12 alin.4 din Codul funciar prevăd că cotele de teren se atribuie persoanelor care au adus pământ în gospodăriile colective, dar nu lucrează în ele, cu condiția stabilirii lor în localitatea respectivă.

În Raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 1998, la compartimentul "Concluzii și recomandări", s-a menționat deja că n-au fost operate modificări în art.186 alin.8 din Codul de procedură penală în redacția Legii nr.1275-XIII din 18 iulie 1997, care a limitat posibilitatea de a ataca în instanța de judecată ordonanțele de încetare a procesului penal la etapa anchetei preliminare. Nici în anul ce s-a scurs aceste modificări n-au fost operate. (Hotărîrea Curții nr.10 din 17 martie 1998).

N-a fost executată nici Hotărîrea Curții nr.4 din 4 februarie 1999, prin care au fost declarate neconstituționale unele prevederi din art.30 alin.5 și 6 din Legea nr.64-XII din 31 mai 1990 "Cu privire la Guvern" (în redacția Legii nr.83-XIV din 8 iulie 1998). Art.30 alin.5 și 6 din această Lege prevede că nu se publică în Monitorul Oficial hotărîrile și dispozițiile Guvernului de uz intern; Hotărîrile Guvernului intră în vigoare la data adoptării, dacă în textul lor nu este stabilit alt termen; Dispozițiile Guvernului intră în vigoare la data emiterii; Hotărîrile Guvernului care aduc atingere drepturilor și libertăților omului intră în vigoare la data publicării în "Monitorul Oficial".

Este inexplicabilă și neexecutarea Hotărîrii Curții nr.40 din 15 iulie 1999 "Despre controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr.312-XIII din 8 decembrie 1998 "Privind Curtea de Conturi" și Hotărîrii Parlamentului nr.449-XIII din 5 mai 1995 "Privind aprobarea Regulamentului Curții de Conturi a Republicii Moldova", prin care Curtea a declarat neconstituțional art.1 alin.(1) din Legea menționată, potrivit căruia Curtea de Conturi "funcționează pe lângă Parlament"; art.2 alin.(2), conform căruia controalele Curții de Conturi se inițiază din oficiu și nu pot fi sistate "decît de Parlament și numai în cazul depășirii competențelor stabilite prin lege"; art.3 alin.(2), potrivit căruia raportul anual al Curții de Conturi "se examinează în Parlament" și sintagma "asupra activității Curții de Conturi" din art.35, potrivit căreia controlul asupra activității Curții de Conturi și asupra respectării devizului ei de cheltuieli este exercitat de Parlament. Deoarece Constituția, în art.133 alin.(5), prevede expres că alte atribuții, precum și modul de organizare și funcționare a Curții de Conturi se stabilesc prin lege organică, Curtea a declarat neconstituțională și Hotărîrea Parlamentului nr.449-XIII din 5 mai 1995, prin care a fost aprobat Regulamentul Curții de Conturi a Republicii Moldova.

La 11 noiembrie 1999 Parlamentul a adoptat Legea nr.666-XIV "Pentru modificarea și completarea Legii cu privire la Curtea de Conturi", modificînd și completînd doar articolele 5, 14, 16, 25, 26 și 32 din Lege, ignorînd astfel Hotărîrea Curții nr.40 din 15 iulie 1999.

De observat că din 29 de acte, adoptate de Parlament și declarate în 1999 neconstituționale, 13 sînt adoptate de Parlamentul de legislatura a XIV-a (președinte dl Dumitru Diacov). Și Guvernul condus de dl Ion Sturza, în scurta sa perioadă de activitate, s-a evidențiat în sens negativ, adoptînd 8 hotărîri declarate ulterior neconstituționale.

Este alarmant faptul că înalții demnitari de stat manifestă nihilism juridic și lipsă de respect față de deciziile Curții și față de însăși instanța de jurisdicție constituțională, permițîndu-și să facă declarații neconstituționale și politizate.

Astfel, dl Dumitru Diacov a calificat în public drept "regretabilă"

decizia Curții din 6 martie 1999, prin care a fost invalidat votul de încredere exprimat de 51 de deputați Guvernului condus de dl Ion Sturza. În opinia Președintelui Parlamentului, judecătorii Curții nu au putut să-și depășească "ambițiile" și "orgoliile" pentru a repara ceea ce dumnealui a numit "greșeala" Curții de a fi stabilit, prin două decizii anterioare, că majoritatea parlamentară este alcătuită din 52 de deputați.

Trezește nedumerire și dezgust articolul "Decizii anticonstituționale. Erori sau intenții", semnat de doctorul în drept Anatol Ciobanu, vicepreședinte al Comisiei juridice, pentru numiri și imunități a Parlamentului, și publicat la 18 martie 1999 în săptămânalul "Literatura și Arta". Referindu-se la aceeași situație de invalidare a votului de încredere exprimat dlui Ion Sturza, deputatul Anatol Ciobanu a apreciat acțiunile Curții drept "incorecte", iar hotărârile ei "stranii pînă la absurd". Declarînd că se simte oarecum stînjedit, deputatul a declarat că "hotărârile respective ale Curții Constituționale sînt neconstituționale".

A manifestat nerespect față de instanța de jurisdicție constituțională și ex-vicepreședintele Parlamentului, dl Valeriu Matei. În procesul civil intentat Parlamentului cu privire la demiterea sa din funcția de vicepreședinte al Parlamentului, referindu-se la Decizia Curții din 9 august 1999, care nu a acceptat spre examinare în fond sesizarea privind controlul constituționalității Hotărîrii Parlamentului nr.497-XIV din 9 iulie 1999, prin care el a fost demis (revocat) din funcția de vicepreședinte al Parlamentului, dl Valeriu Matei a declarat că instanța (Curtea) nu este un "dicționar explicativ al limbii române". ("Ca să nu-l tragă curentul mediatizărilor", cotidianul "FLUX", nr.134, 10 noiembrie 1999).

Și dl Ion Sturza, în funcția de Prim-ministru, s-a pronunțat nerespectuos asupra unor hotărîri ale Curții. În cadrul ședinței colegiului Ministerului Transporturilor și Comunicațiilor, vorbind despre Hotărîrea Curții nr.42 din 27 iulie 1999, care a declarat neconstituțională Legea nr.219-XIV din 16 decembrie 1998 "Despre proiectul individual de reorganizare și privatizare a Întreprinderii de Stat Moldtelecom", el a spus că această Hotărîre are un caracter politic, iar "cineva" stopează în mod intenționat privatizarea acestui sector foarte important al economiei naționale.

Curtea nu poate trece sub tăcere aceste cazuri regretabile. Fiind o instituție a democrației avansate, Curtea Constituțională se bucură de credibilitate în societate și datorită tuturor demnitarilor de stat este de a o susține și sprijini pe toate căile, nu de a o discredita. Or, pentru declarații neconstituționale, indiferent de modul de exprimare, în conformitate cu art. 82 din Codul jurisdicției constituționale, se prevede răspundere administrativă, sub formă de amendă, pînă la 25 salarii minime.

Un caz revoltător s-a produs la 24 mai 1999, cînd ex-ministrul finanțelor dl Anatol Arapu a expediat tuturor ministerelor, departamentelor și organelor financiare o directivă, prin care dispunea să nu se efectueze recalcularea salariului, nesocotind astfel Hotărîrea Curții nr.19 din 29 aprilie 1999 "Privind controlul constituționalității prevederilor art.2 alin.(2) și art.52 din Legea bugetului pe anul 1999 nr.216-XIV din 12 decembrie 1998". Ca urmare, la Curte au parvenit numeroase sesizări, autorii cărora informau că hotărîrea menționată a Curții nu se execută. Spre exemplu, într-un demers expediat Curții viceprimarul municipiului Comrat L.Decev cerea să i se explice cînd a intrat în vigoare această hotărîre, deoarece serviciile comunale din oraș nu doresc să efectueze recalcularea plăților pentru categoriile de cetățeni care beneficiază de facilități. Curtea a fost sesizată de către

cetățeni și asupra neîndeplinirii Hotărîrii Curții nr.27 din 18 mai 1999, care a declarat neconstituționale unele prevederi din Legea nr.156-XIV din 14 octombrie 1998 "Privind pensiile de asigurări sociale de stat", prevederi care instituiau diferențe nejustificate între pensionari.

În total, în anul ce s-a scurs, la Curte au sosit 72 de scrisori și petiții ale cetățenilor. Cele mai numeroase - 22 - vizează sentințele și deciziile instanțelor judecătorești. Mulți petiționari s-au adresat la Curte pentru indexarea depunerilor bănești, soluționarea problemelor locative, privind recalcularea pensiei, stingerea restanțelor la salarii și pensii. Majoritatea petițiilor au fost trimise organelor de resort pentru examinare și soluționare, celorlalți petiționari li s-au dat explicațiile necesare.

Au avut loc și alte cazuri de ignorare fățișă a hotărîrilor Curții. Astfel, la 29 ianuarie 1999 Curtea a efectuat controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr.146-XIV din 30 septembrie 1998 "Pentru modificarea și completarea Legii privind partidele și alte organizații social-politice". În hotărîrea sa Curtea a recunoscut prevederile contestate drept constituționale. Totodată, în conformitate cu art.79 din Codul jurisdicției constituționale, printr-o Adresă, Curtea a reținut atenția Parlamentului asupra caracterului contradictoriu și imperfect al unor norme din Legea nr.718-XII din 17 septembrie 1991 "Privind partidele și alte organizații social-politice" (cu modificările și completările ulterioare). Curtea și-a exprimat speranța că organul legislativ va opera modificările necesare în scopul lichidării imperfecțiunilor și a cerut ca în conformitate cu art.79 alin.(2) din Codul jurisdicției constituționale, Adresa să fie examinată, iar rezultatele examinării să fie comunicate Curții în termen de trei luni. Termenul legal stabilit a expirat demult, însă Parlamentul n-a prezentat informația solicitată.

Între timp Curtea a fost sesizată pentru controlul constituționalității Hotărîrii Guvernului nr.699 din 23 iunie 1999 "Despre regulamentul cu privire la înregistrarea partidelor și altor organizații social-politice". În procesul examinării preliminare a sesizării s-a revenit la problema asupra soluționării căreia Curtea a insistat în Adresa sa. În pofida demersului repetat al Curții, Parlamentul n-a furnizat informația necesară.

Este inexplicabil și următorul fapt, expus în Raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 1998. La 27 februarie 1998 Parlamentul a adoptat Legea nr.1587-XIII "Privind modificarea și completarea Legii cu privire la Curtea Constituțională și a Codului jurisdicției constituționale". Curtea a menționat că, contrar art.73 din Regulamentul Parlamentului, care prevede că Legea se trimite spre promulgare în termen de 25 de zile de lucru de la adoptarea ei, Legea în cauză n-a fost trimisă, timp de aproape doi ani, Președintelui Republicii Moldova spre promulgare. În schimb au fost întreprinse acțiuni nejustificate sub raport juridic, cum ar fi examinarea ei suplimentară de către Guvern, remiterea noului aviz al Guvernului pentru examinare unor comisii permanente ale Parlamentului etc. Este ridicolă această situație de "dosire" de către Legislativ a unei legi. Aceste acțiuni ale actualei conduceri a Parlamentului față de Curtea Constituțională pot fi apreciate ca tendențioase și incorecte.

Nu se execută nici Hotărîrea Parlamentului nr.468 din 31 mai 1995 "Privind asigurarea activității Curții Constituționale, salarizarea președintelui, judecătorilor și judecătorilor-asistenți ai Curții Constituționale", în partea referitoare la asigurarea cu transport a judecătorilor Curții. Guvernul pur și simplu o ignorează. Într-o scrisoare Guvernul a informat că e în stare să asigure cu unități de

transport doar "persoane de prim rang din conducerea Guvernului, miniștri". Punem întrebarea: există în Republica Moldova o schemă a rangurilor, cine a aprobat-o și care este locul judecătorilor Curții Constituționale în această ierarhie ?

Exercitarea de către Curte a atribuțiilor sale este garantată de Constituție și concretizată de Legea cu privire la Curtea Constituțională. Curtea are buget propriu, care face parte integrantă din bugetul de stat (art.37 alin.(1) din Lege). Mijloacele necesare pentru asigurarea activității sale sînt prevăzute în bugetul de stat anual într-un articol special. Curtea stabilește în mod independent volumul cheltuielilor pentru asigurarea funcționării sale în procesul elaborării bugetului pentru anul bugetar corespunzător.

Nesocotind aceste prevederi, Guvernul și Parlamentul micșorează bugetul aprobat de Curte, buget ce ar fi asigurat activitatea Curții în regim normal. Astfel, bugetul Curții pentru anul 1999 a fost redus cu 200 mii lei. Pe parcursul anului precedent Curtea s-a adresat de două ori Parlamentului și Guvernului cu rugămintea de a i se aloca suplimentar sumele necesare pentru recalcularea salariului colaboratorilor Secretariatului Curții, în conformitate cu Hotărîrea Guvernului nr.139 din 9 februarie 1998, pentru reparația fațadei sediului Curții, pentru arenda cîtorva automobile de serviciu etc. În ambele cazuri cererile Curții au fost respinse.

În activitatea sa Curtea se confruntă și cu alte probleme. În cadrul examinării inițiativei de completare a art.73 din Constituție, Curtea a constatat lipsa cadrului legislativ de reglementare a procedurii privind inițiativa constituțională emanînd de la cetățeni. Această procedură trebuie să prevadă totalitatea acțiunilor necesare pentru inițiativa respectivă; reprezentarea adecvată în autoritățile statale a cetățenilor, cărora le aparține inițiativa constituțională; organele ce vor verifica autenticitatea semnăturilor de pe liste, cetățenia, dreptul la vot, domiciliul cetățenilor, pentru a se garanta libera exprimare a voinței cetățenilor, a se evita erorile în aplicarea legii și a se exclude încălcarea dispozițiilor art.141 alin.(1) lit.a) din Constituție.

Curtea a propus, de asemenea, să fie completat art.135 alin.(1) lit.g) din Constituție, în sensul că orice instanță judecătorească poate sesiza Curtea. Avansînd această propunere, Curtea a pornit de la faptul că lipsirea instanțelor judecătorești, exceptînd Curtea Supremă de Justiție, de dreptul de a sesiza Curtea Constituțională în procesul examinării unor cazuri concrete, limitează independența judecătorilor și contravine art.116 alin.(1) din Constituție.

* * *

În anul de referință Curtea și-a extins cooperarea cu diverse organisme internaționale, Curți Constituționale și instituții jurisdicționale. Printre aceste instituții Consiliul European joacă un rol primordial. Curtea Constituțională din Moldova și Comisia de la Veneția a Consiliului European au organizat la Chișinău, la 30-31 martie 1999 un seminar internațional cu tema "Rolul Curții Constituționale în protecția proprietății private". La acest seminar au participat reprezentanți ai Consiliului European, Curții Europene a Drepturilor Omului, judecători ai Curților Constituționale din România, Armenia, Rusia, reprezentantul Curții de Arbitraj din Belgia și reprezentantul Facultății de Drept de la Universitatea d'Auvergne din Franța. La seminar au mai participat: Președintele Parlamentului Republicii Moldova, reprezentanți ai Președinției, ai instituțiilor de drept și de învățămînt superior din republică.

În comun cu Asociația Curților Constituționale Francofone, Curtea Constituțională din Moldova a organizat în aceeași lună un seminar regional de pregătire și dotare cu echipament informațional a Curților

Constituționale din Moldova, România și Bulgaria. La seminar au participat reprezentanți ai Comisiei de la Veneția, Asociației Curților Constituționale Francofone, Curții Constituționale din Slovenia și Curții Constituționale din România.

Judecătorii Curții au participat la forul internațional "Dreptul constituțional în țările post-comuniste" de la Riga, Letonia, la seminarele internaționale "Dreptul la un proces echitabil" de la Brno, Slovenia; "Convenția Europeană pentru Drepturile Omului și protecția persoanelor nevoiaș pe plan internațional", organizat de către Consiliul Europei și Parlamentul Republicii Moldova; "Controlul constituțional în statele unitare și federative" de la Tbilisi, Georgia; "Curtea Constituțională și separarea puterilor" din Erevan, Armenia; la conferințele internaționale: "Accesul la dosarele și arhivele secrete ale forțelor regimurilor totalitare și comuniste" de la Budapesta, Ungaria; "Independența Curților Constituționale și a Judecătoriilor Supreme" de la Moscova, Rusia.

A devenit tradițională participarea Președintelui Curții la manifestările organizate de către Curtea Constituțională a României cu prilejul Zilei Constituției României. În cadrul acestor manifestări Președintele Curții a avut întrevederi cu dl Emil Constantinescu, Președintele României, și dl Ion Diaconescu, Președintele Camerei Deputaților. Reprezentanți ai Curții Constituționale au participat la zilele juridice ale României și Republicii Moldova. Cooperarea bilaterală dintre Curtea Constituțională a Republicii Moldova și Curtea Constituțională a României s-a soldat cu încheierea unui protocol privind utilizarea bazei de date a Curților Constituționale cuprinzând jurisprudența acestora.

Președintele, judecătorii și reprezentanți ai Curții au avut întrevederi la Curtea Constituțională cu reprezentanți ai unor organisme și instituții internaționale: Dominique Gazuy, ambasadoarea Franței în Republica Moldova, și Georges Diener, directorul Alianței Franceze; Gareth Locksley și David Satola, reprezentanți ai Băncii Mondiale; Pierre Mazeaud, membru al Consiliului Constituțional al Franței; Vittorio Di Cagno, Michel Cordier și Jean-Pierre Krantz, reprezentanți ai Uniunii Internaționale a Notariatului Latin; Philipp Badour, conducătorul delegației din SUA; Dumeni Columberg, raportor al Consiliului Europei, Despina Chatzivassiliou, reprezentant al Consiliului Europei.

Curtea a acceptat propunerea de a adera la Asociația instituțiilor de jurisdicție constituțională a țărilor din bazinele Mărilor Neagră și Caspică.